

میراث مشترک

وقتی میراث مکتوب پا گرفت، یک چشم به گذشته داشت و کار پیشینیان؛ و چشمی دیگر به حال و آینده و برنامه‌هایی که پیش‌بینی و چشم اندازی که از اهداف درازمدت در برنامه‌های خود طراحی نموده بود. هر چه می‌توان باید از محصول فکری نوابغ و فرزندگان دانش و دانایی تولید کرد تا تحقیقات تاریخی، علمی و ادبی، اصیل‌تر و صحیح‌تر و دقیق‌تر عرضه شود و تا رمز و راز توفیقات گذشتگان بهتر بازشناسی گردد و تا برای نسل حاضر و آتی درس عبرت باشد. صرف بالیدن بر گذشته تابناک پسندیده نیست، شناختن راههای کامیابی آنان و علل حکمرانی علمی و فرهنگی شان بر اعصار و امصار گذشته شایسته‌تر است. نفوذ و گسترش زبان فارسی در کمتر از یک قرن به کشورهای بزرگ و پهناوری چون شبه قاره هند در سده چهارم و پنجم نشان از سرعت تبادل علمی و فرهنگی بین ملل گوناگون داشته است. و نیز آثار علمی فارسی و عربی ارزشمندی که در میان رودان تاوارود از قرون اولیه به جای مانده و در کمتر زمانی به دست اهل علم در آن سوی این پهنه خاکی می‌رسیده، حاکی از توجه خاص فرهنگی دانشیان آن دوران به علم و هنر و صنعت بوده است. مثلاً از مآخذ ابوریحان در الجواهر فی الجواهر دانسته می‌شود که مسلط و آشنا به زبانهای سُغدی، چینی، هندی، پهلوی، فارسی و... بوده است، چنانکه از جمله منابع سُغدی او کتاب نوپوسته (ظاهراً از نونبسته به معنای کتاب جدید باشد) است. یا جاحظ از کتابهای ابن قبیله که معاصرش بوده یاد

می‌کند و متقابلاً او هم در آثارش، از نوشته‌های جا‌حظ بهره می‌گیرد. آنچه از آثار گذشتگان به طبع و نشر رسیده، نسبت به آنچه تا کنون فهرست و شناسایی شده، بسیار ناچیز است. نزدیک به نیم میلیون نسخه خطی در کتابخانه‌های عمومی و خصوصی داخل کشور وجود دارد که کمتر از ۲۰ هزار عنوان آن اعم از کتاب و رساله چاپ شده و همین حدود هم در شبه قاره (هند و پاکستان) به طبع رسیده. البته تا حدی که کتابشناس برجسته پاکستانی جناب آقای دکتر عارف نوشاهی در فهرست آثار چاپی فارسی خود احصاء کرده‌اند - و ان‌شاء‌الله این مرکز تا پایان سال جاری در سه مجلد آن را منتشر خواهد کرد - همین آمار را تأیید می‌کند. طبعاً نسبت انتشار متون فارسی در ماوراءالنهر بسیار کمتر از حوزه شبه قاره است، هر چند گنجینه‌های بسیاری در کتابخانه‌های ورارود نگهداری می‌شود که ضرورت دارد بیش از گذشته مورد توجه محققان قرار گیرد. اخیراً کشورهای اروپایی و حتی عربی رویکرد قابل توجهی به آن آثار نشان داده‌اند. یادم هست سال ۷۷ که سفری به تاجیکستان و ازبکستان داشتم، با چهار دانشجوی فرانسوی و آلمانی آشنا شدم که هر یک نسخه‌ای از تاریخ و فرهنگ کهن شهرهای خوقند و خیوه و سمرقند و بخارا را به عنوان پایان نامه دکتری در دست تحقیق و تصحیح داشتند.

مرکز نشر میراث مکتوب همان سال با تنی چند از محققان تاجیک و ازبک قرارداد تحقیق و تصحیح چند اثر را منعقد کرد و از میان آنها تا کنون کتاب تذکره الشعراء مطربی سمرقندی و تاریخ بخارا، خوقند و کاشغر و تاریخ رشیدی دوغلات چاپ شد و مسخر البلاد و چند اثر دیگر هم در دست تحقیق و آماده‌سازی نهایی است. این هدف توسط این مرکز پیگیری خواهد شد و جذب محققان و پژوهشگران ذیصلاح مراکز علمی و انیستیتوهای این کشورها و تشویق آنها به تحقیق متون فارسی ارزشمند که ما را با تاریخ زبان و ادب فارسی در آن حوزه‌ها و نیز با فرهنگ و تمدن اعصار گذشته کشورهای فارسی زبان آشنا می‌سازد، جزء برنامه‌های این مرکز است. در ادامه مطالعاتی که درباره نحوه پژوهش و انتشار آثار فارسی در دیگر کشورهای

فارسی زبان داشتیم، توجّهمان به شبه قاره (هند و پاکستان) بیشتر شد. از این رو، طرح احیای آثار فارسی در شبه قاره را در برنامه امسال مرکز قرار دادیم. استقبال برخی اساتید زبان فارسی از این طرح و اعلام آمادگی برای همکاری در شناسایی و احیای برخی از این آثار ارزشمند، بر عزم جزم ما افزود و اشتیاقمان را دوچندان نمود. از جناب دکتر نوشاهی برای سرپرستی این طرح دعوت کردیم و قرار شد فهرستی از آثار برجسته فارسی در موضوعات علوم و تاریخ و جغرافیا و فلسفه و کلام و متون مترجم از سانسکریت را شناسایی و برای بررسی در کمیته علمی مرکز ارسال کنند؛ تا بتوان برخی از متون کهن فارسی موجود در شبه قاره را با مشارکت استادان زبان فارسی آن حوزه پهناور تحقیق و تصحیح و منتشر کرد؛ بعلاوه، پاره‌ای از آثار به تشخیص اعضای علمی این طرح، به صورت تصویری و فاکسیمیله منتشر شود تا دستیابی محققان به منابع مکتوب کهن در شبه قاره تسهیل شود. برای تکمیل مراحل مطالعاتی این طرح، مشارکت مرکز تحقیقات زبان فارسی در اسلام‌آباد پاکستان را هم جویا شدیم که مورد استقبال رئیس فرزانه مرکز آقای دکتر ایران‌زاده واقع مواجه شد و با محققان برجسته هندی هم مکاتباتی داشتیم و برای این منظور در اسفند ماه سال ۸۳ همایشی در مرکز تحقیقات زبان فارسی در پاکستان خواهیم داشت. امید که حاصل این تلاشها اندکی به ترویج زبان و ادب فارسی در کشور و گسترش مبادلات علمی و فرهنگی با مراکز علمی یاری رساند.

مدیر مسئول

ایدون باد
مدیر مسئول